

CULTURE OF MINORITIES

- A. V. Wendland: Cultural transfer and mergers: European history and its Eastern European ingredient (*Sándor Komáromi*) 168

COOPERATION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN PEOPLES AND STATES

- J. Maćkó: Stagnating Polish- German relationships (*Sándor Komáromi*) 170

MINORITY POLICY

- M. Mihailescu: The Politics of Minimal „Consensus”. Interethnic Opposition Coalitions in Post-Communist Romania and Slovakia (*Bálint Varga-Kuna*) 173
- V. Hloušek–L. Kopeček: Cleavages in the Contemporary Czech and Slovak Politics. Between Persistence and Change (*Bálint Varga-Kuna*) 176
- I. Tomova: The segregation of Roma in postsocialism: state of affairs in Bulgaria (*Sándor Komáromi*) 181
- T. Heberer – A. Senz: Chinese new-nationalism (*Sándor Komáromi*) 183
- S. Lowrance: Identity, Grievances, and Political Action: Recent Evidence from the Palestinian Community in Israel (*László L. Lajtai*) 184
- D. Cashback: Assessing Asymmetrical Federal Design in the Russian Federation: A Case Study of Language Policy in Tatarstan (*László L. Lajtai*) 190

HISTORY OF NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES

- N. Spannberger: The Catholic Church in Hungary between 1918-1939 (*Sándor Komáromi*) 195
- T. Urban: Displaced: Poles and Germans expelled in the 20th c. (*Sándor Komáromi*) 197

TANULMÁNYOK

*Migráció, diaszpóra Kelet- és Nyugat-Európában**Halász Iván***Az 1989 utáni Szlovákia és a migrációs kihívások****Slovakia and the challenges of migration after 1989**

Slovakia does not have any merked policy concerning migration. So far the inhabitants were not regularly informed about multiculturalism, though programmes has already been being planned. According to international views Slovakia is not a country easily aaccepting migrants.

Bevezetés

A modern és demokratikus Szlovákia történetében *három fontos dátumot* lehet kijelölni: 1989. november 17-ét, 1993. január 1-jét és végül 2004. május 1-jét. Mindegyik dátum tulajdonképpen egy-egy új korszak kezdetét jelentette a szlovákiai lakosság életében. Az 1989 novemberében brutálisan szétkergetett prágai diáktüntetés nyomán kialakult közfelháborodás következtében megbukott a kommunista párt diktatúrája és megkezdődött a demokratikus átmenet. *1993. január 1-jén* hosszú vajúadás és államjogi viták után mint a szövetségi Csehszlovákia egyik utódállama megalakult az önálló Szlovák Köztársaság. Végül *2004. május 1-jén* a visegrádi térség többi államával együtt Szlovákia is belépett az Európai Unióba.

Mindegyik dátum komoly kihatással volt az egész szlovákiai lakosság életére. Nem nagyon van az életnek olyan területe, amelyen e dátumok ne hoztak volna gyökeres változásokat. Ez igaz arra a jelenségre is, amelyet összefoglalóan migrációnak neveznek. Az 1989-es demokratikus fordulat a korábbihoz képest sokkal nagyobb mozgásszabadságot hozott az addig erősen korlátozott tömegek számára. Mégpedig mindkét irányban: sok állampolgár akkor tudott először utazni vagy dolgozni menni nyugatra, mások viszont éppen akkor térhettek először haza a hosszú emigrációs évek után. A mindennapi élet szempontjából talán ez volt a legnagyobb fordulat.

Az önálló szlovák állam migrációs helyzete szempontjából döntő jelentősége van annak, hogy az addig egy államot alkotó Csehszlovákia kettévált, és így egy újabb nagy létszámú diaszpóra közösséggel gazdago-

dott a szlovák nemzet – a Cseh Köztársaságban élő szlovákokkal, illetve a szlovákiai nemzeti kisebbségek ott élő tagjaival. A Szlovákia szegényebb vidékein élő emberek közül régen is sokan Cseh- és Morvaországban vállaltak munkát, illetve a cseh egyetemeknek hagyományosan komoly presztízse volt a szlovákiaiak körében. Ebből kifolyólag sok tízezeren egyszerre az államközi migráció részesei lettek anélkül, hogy bármit is változtattak volna az addigi helyzetükön, éppen csak az államhatárok változtak meg. Ezen kívül volt ennek az eseménynek még egy, egyébként kevésbé ismert vonzata: több ezer szlovákiai polgár, akik attól tartottak, hogy a függetlenedő Szlovákia a várható (és később valóban be is következett) belpolitikai problémák miatt lassabban fog integrálódni az euro-atlanti struktúrákba, inkább nem várta be ezeket a könnyen prognosztizálható nehézségeket, és még 1992 vége előtt szlovákiai lakhelyét csehországra váltotta. Elvben ez a folyamat még a belső, az államon belüli migráció keretében zajlott le, de kihatásai már azonosak voltak az államközi migrációs mozgásokkal.

Az uniós csatlakozás értelemszerűen nagyon komolyan kihatott azok életére, akik nem feltétlenül Szlovákiában keresték boldogulásukat, illetve máshol akarták megteremteni jobb életkörülményeiket. Nem szabad elfelejteni, hogy az ezredforduló táján az országban nagyon magas volt a munkanélküliek száma, akiket a hazai munkaerőpiac egyáltalán nem tudott felszívni. Ezért már az uniós csatlakozás előtt sok tízezer szlovákiai lakos ideiglenesen vagy tartósan a gazdagabb nyugat-európai, illetve észak-amerikai államokban kereste kenyerét és boldogulását. A 2004-es esztendő csak annyiban változtatott ezen, hogy a mozgás könnyebbé vált, illetve a szlovákiai munkavállalók az Európai Unió tágállamaiban már nem harmadik országokból érkezett migránsoknak számítottak, hanem európai uniós polgároknak. A schengeni övezethez való csatlakozás pedig főleg technikai értelemben könnyítette meg az utazó és vándorló lakosság dolgát.

A migráció két arca és a modern Szlovákia

A migrációs folyamatoknak mindig két oldala, illetve két arca van – az egyik a kivándorlásé, a másik pedig a bevándorlásé. A kivándorlás és bevándorlás egymáshoz való viszonyának lehet pozitív és negatív mérlege. Az előbbi esetben a migránsokat befogadó országokról beszélhetünk, az utóbbi esetben pedig a kibocsátó országokról. Annak ellenére, hogy általában az egyik jelleg általában domináns, gyakran előfordul, hogy egy állam egyszerre migrációs célpont és kiindulópont is. Ezek a jellemzők néha koronként is változnak. A XIX. századi Olaszország például a szegények emigrációjáról volt híres, most pedig az afrikai menekültek egyik vonzó jóléti célpontja.

Szlovákia esetében szintén többféle szempontból lehet megközelíteni a migráció problematikáját. A régi Magyarországnak a szlovákok lakta területeit már a középkorban és a kora újkorban is aktív migrációs folyamatok jellemezték, elég csak a Szepességben letelepedett szász vagy vallon hospesekre gondolni, később majd az országban rekedt huszita csapatokra vagy az 1618 és 1620 közötti cseh rendi felkelés leverése után érkezett cseh és morva protestáns menekültekre. A XVIII. századtól kezdve pedig a morvaországi, ausztriai, valamint a galíciai zsidóság bevándorlását kell megemlíteni. A XIX. században kezdődött modern polgári korban azonban a szlovák területek, különösen azok észak-keleti nyúlványai (azaz Sáros és Zemplén vármegyék) egyértelműen a kivándorlásról voltak híresek. A magyarországi nemzetiségek közül éppen a szlovákok tartoztak azok közé, akik arányait tekintve a migrációs mérleg főbb vesztesei voltak, azaz a kivándorlás tartósan és markánsan felülmúlta a bevándorlást. A folyamatnak azonban nemcsak tengerentúli dimenziója volt (azaz nemcsak Amerikába mentek a szegény szlovák tömegek), hanem komoly belső migrációs oldala is, amelyet főleg a Pest felé tóduló szlovákok tízezrei jelentettek. Bizonyos időszakokban el lehetett mondani, hogy Budapest volt a legnagyobb szlovák város.

Ez a negatív migrációs mérleg, azaz Szlovákia inkább kivándorló jellege a XX. században sem szűnt meg. A változás csupán az volt, hogy a kivándorlást kiváltó okok között már nemcsak a gazdasági okokat kell felsorolni, hanem egyre többen faji, vallási, etnikai, politikai vagy más okok miatt kényszerültek elhagyni hazájukat. Ez a negatív mérleg egészen az ezredfordulóig jellemző maradt és most is létezik, bár éppen az utóbbi évek változásai – a nagyobb szabadság, a jobb politikai körülmények, a gazdaság egyes szektorainak komoly fellendülése, az uniós csatlakozás és Schengen – pozitívabbra árnyalják a képet. 2004 után Szlovákia is egyre vonzóbb célponttá válik a harmadik világból érkezők számára.

Szlovákia és a külföldi szlovákok 1989 előtt

A fenti tartósan negatív migrációs mérleg következtében a többi kelet- és közép-európai néphez hasonlóan, Szlovákia is jelentős külföldi diaszpórával rendelkezik. A külföldi szlovákság egy része a szomszédos országokban lakik, de a Cseh Köztársaságot leszámítva még többen laknak távolabbi országokban, döntően a tengerentúlon. A legtöbb szlovák származású az Egyesült Államokban él, a szlovák külügyminisztériumi becslések szerint majdnem 1 900 000 fő.

A külföldi szlovákság létrejötté egyrészt a határváltozások következménye; így kerültek külföldre például a cseh- és morvaországi (1992 után)

vagy magyarországi szlovákok (1918 után), másrészt pedig azon migrációs hullámok következménye, amelyek az emberiség és azon belül Európa történetét sem kerülték el. Először néhány szót azokról, akik a határmódosítások következtében kerültek külföldre. A külhoni szlovákok e csoportja az első világháború utáni békekötések következtében vált külföldivé, bár klasszikus értelemben itt kevésbé lehet diaszpóráról beszélni, hiszen maguk az érintettek nem nagyon mozdultak ki otthonaikról, legfeljebb az őseik néhány évszázaddal azelőtt. A törökök kiűzése után ugyanis sok ezer szlovák földműves és kézműves települt az elnéptelenedett dél-alföldi területekre, a mai Magyarország, Jugoszlávia és Románia területére. Így keletkeztek a Békés és Csongrád megyei szlovák közösségek, élénk szlovák élet folyt Bácskában, illetve Arad és Nagylak környékén. Ezek a szlovák közösségek eredetileg nem külföldi országokba vándoroltak ki, hanem korábbi hazájukon belül költöztek máshová, de a történelem úgy hozta, hogy végül külhoni szlovák szigetekké váltak.

A következő állam- és határváltozásokkal járó történelmi esemény, amelynek következtében szintén jelentősebb külhoni szlovák közösség keletkezett, a csehszlovák föderáció szétesése volt 1993. január 1-jén. A csehszlovák államiság több mint 70 éve alatt rengeteg szlovák (és általában szlovákiai lakos) került cseh területekre és fordítva. Az okok különbözők lehettek – a tanulmányok vagy a munka utáni vándorlás, katonáskodás, házasságkötés stb. Ezek a kapcsolatok és kötődések értelemszerűen most is élnek. A két ország között jelenleg is intenzív, mondhatni, standard feletti a kapcsolat. Sok ezer szlovák diák cseh egyetemeken tanul, számosan ott is maradnak, ezzel segítve a helyi demográfiai gondok megoldását. A kultúrában is nagyon élénk az érintkezés, sok koprodukciós film, illetve színházi előadás készül, a cseh és a szlovák színészek egymás filmjeiben játszanak, egymás filmjeit rendezik stb. Mindezek, valamint a nyelvközelség miatt a Cseh Köztársaságban szétszórtan élő szlovákok helyzete sajátos, nem mindig hasonlít egy külföldi diaszpórában élő közösség életére. Az egyetlen szlovák gimnázium fenntartása is inkább politikai kérdés, mint létszükséglet. Ugyanakkor az elmúlt másfél évtizedben a helyi szlovákok vezetői megpróbálták létrehozni a szlovák közélet saját intézményi hátterét: újságokat, folyóiratokat, egyesületeket stb. Ezen kívül a cseh kisebbségi jogi szabályozás értelmében a szlovák is elismert kisebbség, és mint ilyen megfelelő képviseleti joggal rendelkezik.

Már többször elhangzott, hogy a modern Szlovákia hagyományosan inkább emigránsokat kibocsátó ország volt. Már volt róla szó, hogy különösen a XIX. század végén és a XX. század elején vándoroltak ki sokan az Osztrák–Magyar Monarchia szlovák régióiból. Itt is érvényesült az a szabály, hogy minél szegényebb volt egy vidék, annál több kivándorlót

produkált. Szlovákia esetében ez különösen a keleti (Sáros, Zemplén stb.) és a távoli, északi vidékekre (például Árva vagy Liptó) volt igaz. *A fő célállomás Észak-Amerika volt*, kisebb mértékben Nyugat-Európa (például a francia és a belga bányák), valamint Dél-Amerika. Ennek *a kivándorlási hullámnak döntően gazdasági és szociális okai voltak*, de hosszabb távon hatott a politikára is. Az USA-ba emigrált több százezres szlovákság körében ugyanis hamar élénk külhoni közélet alakult ki, komoly egyesületekkel, sajtóorgánumokkal és bizonyos érdekérvényesítő képességekkel. Az amerikai szlovákok egyre aktívabban kezdték támogatni az akkori Magyarországon élő szlovákokat, az első világháború alatt pedig *az USA-ban élő szlovák diaszpóra erőteljesen kiállt a csehszlovák állam létrejötte mellett*.

Az amerikai szlovák emigráció mellett meg kell említeni a cári Oroszországba kivándorolt szlovák drótosokat, kézműveseket, kereskedőket is. Ez a közösség létszámban sokkal kisebb volt az előbbinél, de tagjai egy részének magasabb szociális státust sikerült elérni. Érdekességként megemlíthető, hogy a kiváló orosz író, Lev Tolsztoj háziorvosa is szlovák volt, Dušan Makovický. Végül nem szabad megfeledkezni arról, hogy a csehszlovák függetlenségért dolgozó külföldi emigráció egyik vezéregyénisége Milan Rastislav Štefánik volt, aki fiatal csillagászként tanulmányai során Franciaországba került, ott honosságot szerzett, komoly pozíciókat töltött be a francia tudományos és társasági életben, amit aztán kamatoztatni tudott a Tomáš Garrigue Masaryk vezette első világháborús csehszlovák emigráció javára.

A külföldi szlovák és szlovákiai diaszpóra nagyon fontos és aktív részét képezik azok az emigránsok, akik a XX. század utolsó kétharmadának kivándorlási hullámai során távoztak külföldre. Az 1930-as évekig a szlovákok és más nemzetiségű honfitársaik főleg a már említett gazdasági-szociális okokból hagyták el hazájukat, 1939-től kezdve más kivándorlási motivációk kezdtek dominálni – a faji, a nemzetiségi vagy a politikai üldözés.

Elsőként azok menekültek el a náci Németország által feldarabolt és részben megszállt Csehszlovákiából, akiket többnyire zsidó származásuk vagy politikai meggyőződésük miatt otthonmaradásuk esetén közvetlen veszély fenyegetett, illetve azok, akik nem tudtak beletörődni az eseményekbe, és harcolni akartak a fasiszta megszállók ellen. *A politikailag motivált emigrációk folytatódtak 1944 és 1945 után is*. Igaz, fordított rendben – most a korábbi néppárti rezsim prominensei, kiszolgálói, bűnösei vagy akárcsak egyszerű értelmiségi hívei hagyták el a csehszlovák állam kötelékébe visszatérő Szlovákiát. Ezek az emberek a későbbi szlovák emigráció nacionalista és függetlenségpárti, néppárti (azaz lúdák) szárnyát alkották. E csoportoknak külön egyesületei és sajtóorgánumai voltak. *A következő hullámban azok tá-*

voltak, akik nem akartak tovább élni az 1948 februárja után teljesen a kommunisták kezére jutott Csehszlovákiában, és volt olyan szerencsésük, hogy kijutottak nyugatra. Politikailag ez a csoport különbözött az előbb említett fudák emigránsoktól. Inkább polgári demokrata, demokrata és antikommunista emigrációról volt szó, amely nem vállalt mindenben közösséget a néppárti prominensekkel, akikkel a második világháború után a barikád másik oldalán álltak. Nyilván ez nem vonatkozik mindenre, és bizonyos érintkezés természetesen megmaradt a két csoport között.

Az egyik legnagyobb politikailag (egyben társadalmilag) motivált kivándorlási hullám az 1968-as reformfolyamat félbeszakítása után kezdődött. Sok tízezer csehszlovák állampolgár hagyta el hazáját akkor, köztük nagyon sok szlovák is. Rengetegen Ausztriában, Németországban vagy Svájcban telepedtek le, de volt, aki egészen Kanadáig vagy az Egyesült Államokig jutott. Már csak méretei miatt is nehezebb feladat elemezni ezen emigrációs hullám politikai és szellemi arculatát, de alapvetően inkább demokratikus és nyitott tömegről volt szó. Ekkor sok olyan ember került külföldre, aki már a szocialista Csehszlovákiában nőtt fel, és nem voltak közvetlen felnőttkori emlékei a polgári korszakról. Ők viszont a nyugaton már kiépült szlovák emigráns közélettel találkoztak, ezért meg kellett határozniuk a hozzá való viszonyukat. Ez nem volt mindig könnyű, különösen ami a ún. fudák és az 1968-as emigráció együttlését illeti.

Az 1989 utáni kivándorlás és a tartós munkavállalás sajátosságai

A külföldön élő szlovákság, pontosabban szólva a Szlovákia területéről elvándorolt személyek körének még egy kategóriáját kell megemlíteni: az utóbbi két évtizedben a munka és a tanulmányok után külföldre távozott kivándorlókat, akiknek jelentős része tartósan kint rekedt. Ezek a kivándorlók már nem a politikai elnyomás miatt távoztak, sőt emigrációjukat alapvetően a berlini fal összeomlása és a nyitottabb határok tették lehetővé. A migrációs folyamatoknak egyik fontos jellemzője, hogy a migránsok különböző kategóriáit (az ideiglenes munkavállalókat, a vendégmunkásokat, a tartós kivándorlókat stb.) nem lehet mindig élesen elválasztani egymástól. Gyakran előfordul, hogy valaki csak ideiglenes kint-tartózkodási szándékkal megy külföldre, aztán mégiscsak megkapaszkodik ott, új egzisztenciát épít magának, új barátokat szerez stb. Ezek után nem meglepő, hogy sok, eredetileg csak ideiglenes vendégmunkásból tartós kivándorló lesz, aki esetleg az új lakóhelyen honosságot is szerez, azaz külföldi állampolgárrá válik. Miután Szlovákia az 1990-es években nagyon magas munkanélküliséggel küszködött, sok fiatal és középkorú lakos külföldre

ment szerencsét próbálni. 2007-ben például a szerényebb becslések szerint 180 000, de realisabb feltevések szerint már 240 000 fő körüli volt azok száma, akik külföldre mentek dolgozni. A tekintélyes szlovák napilap, a SME adatai szerint a 2007-ben 240 000 főből 30 000 fő inkább a napi vagy heti ingázók táborát gyarapította. A külföldön dolgozók többsége értelemszerűen inkább fiatal – 25 és 34 év közötti személy.¹

Az idegen nyelvet kevésbé beszélők az 1990-es években rendszerint a szlováknál magasabb életszínvonalú Cseh Köztársaságot választották, az egészségügyi dolgozók és ápolók pedig közismerten a közeli Ausztriát, de sok esetben a távoli Nagy-Britanniát vagy Írországot. Ezt a mozgást még inkább megkönnyítette a 2004-ben bekövetkezett EU-csatlakozás. Igaz, sok nyugat-európai ország nem nyitotta meg teljesen munkaerőpiacát a külföldiek előtt, a liberálisabb szabályozású angol nyelvű szigeteken több tízezer szlovákiai munkavállaló jelent meg. A 2004 és 2006 között Nagy-Britanniába és Írországba érkezett új kelet-európai bevándorlók között Szlovákia állampolgárai a harmadik helyet foglalták el (a lengyelek és a litvánok után). Ha azt nézzük, hogy az említett két államban dolgozók a hazai lakosság hány százalékát alkotják (a 2004-ben csatlakozott térségben), akkor Szlovákia a litvánok és lettek után megint a harmadik helyre került. Figyelembe véve a fent jelzett és a szlovák statisztikai hivatal becslései által is alátámasztott körülbelül 240 000 fős külföldön dolgozó csoportot, azt lehet mondani, hogy a szlovákiai aktív munkavállalók hozzávetőlegesen egytizede hazáján kívül keresi egzisztenciális boldogulását.² Ez némileg árnyalja azt a képet, miszerint a közép-európai mentalitású szlovákiai lakosság kevésbé mobilis, hiszen ezek a számok azt mutatják, hogy munkavállalás, illetve a váltás tekintetében vállalkozóbb kedvű, mint több más közép- vagy akár nyugat-európai csoport. Ez nem is meglepő, mert az új EU-tagállamok közül ezek az országok küszködtek az ezredforduló után a legmagasabb munkanélküliséggel.

Szlovákia felől nézve és számokban kifejezve ezek a folyamatok 2007-ben a SME című újság idézett összeállítása szerint a következő képet mutatják: legtöbben a Cseh Köztárságban vállaltak munkát (108 907 fő). Utánuk következett Nagy-Britannia, ahol 2007-ben 78 830 fő dolgozott, valamint Írország 32 912 fővel. A szabad munkavállalást ideiglenesen korlátozó Németország csak ezek után következett 17 584 regisztrált szlovákiai vendégmunkással. Leginkább a naponta ingázó dolgozók kategóriájába tartoznak azok, akik az 1990-es évek végétől a jobb béreket biztosító határmenti magyarországi gyárakba járnak dolgozni. 2007-ben 16 141 főről

¹ <http://www.sme.sk/c/4165718/vlada-taha-ludi-domov.html>

² Gál Zsolt: Meddig népszerű a külföldi munka? Új Szó 2008. május 16. 3. o.

tudtak a szlovák statisztikák. Ausztria szintén vonzó célpontnak bizonyult 8854 regisztrált fő számára.³

Nyilvánvalóan a szlovák gazdaság stabilizálása, a növekvő hazai bérek, a szlovák korona magas árfolyama, majd euróra történő átváltása hosszabb távon mérsékelhetik a szlovákiai lakosság külföldre való munka utáni vándorlását. A 2008 ősztől kezdve pedig a mélyülő gazdasági világválság is mérsékelheti a kivándorlási és külföldi munkavállalási irányszámokat. Az utóbbi időben mintha valóban megtorpanna az eddigi aktív kivándorlási trend. Egyébként az utóbbi években a szlovák kormányzat elkezdett gondolkodni azon, hogyan váljon az ország újból vonzóvá főleg azon képzett fiatalok számára, akik a korábbi magas munkanélküli ráták miatt külföldre mentek dolgozni. Igaz, hogy a külföldi munkavállalás csökkenti az otthoni szociális feszültségeket, javítja a munkanélküli statisztikákat, sőt, bevételt is jelent, hiszen a külföldön dolgozók bevételei (amelyek egy részét értelemszerűen hazaküldenek) a becslések szerint 2007-en elérték a történelmi maximumot (1,2 milliárd euró), de egyben súlyos „agyelszívást” is jelent az ország számára, valamint a jövőben komoly demográfiai kihatásai is lehetnek. Azon fiatalok gyermekei, akik tartósan külföldön fognak maradni, előbb-utóbb hiányozni fognak Szlovákiában.⁴ Azt is figyelembe kell venni, hogy Szlovákiából nem azok vándorolnak ki elsősorban, akik otthon munkanélküliek lennének, hanem sokszor a képzettebb munkaerő, amely nem a munkanélküliség elől menekül, hanem magasabb munkabérré vágyik. A szlovák kutatók szerint a diplomások körülbelül egyharmada vállal hosszabb-rövidebb idejű munkát külföldön. A külföldön dolgozók mintegy 50 százaléka középiskolai végzettséggel rendelkezik. Ezek világviszonylatban magas számok, ezért Szlovákia azon 30 ország közé tartozik, ahol jellemzően magas az ún. agyelszívás jelensége.⁵ Valóban nagyon sok szlovákiai kutató, tudós és orvos a hazáján kívül keresi a kenyerét.

Az 1989 vagy 2004 után külföldre távozott személyek igényei és helyzete sokszor teljesen eltérő, mint a korábbi kivándorlási hullámokkal külföldre érkezetteké. Az újak általában még intenzívebb kapcsolatot ápolnak korábbi hazájukkal, rendszerint kevésbé integrálódtak még új otthonukba stb. Miután sokkal több személyes emléküik van a konkrét szlovák valóságról, talán nem annyira emocionálisan és elfogultan szemlélik a hazai eseményeket. Ezeknek az embereknek teljesen más igényei is lehetnek, mint a régi emigránsoknak, valamint a szomszédos államokban élő kisebbségi

³ <http://www.sme.sk/c/4165718/vlada-taha-ludi-domov.html>

⁴ <http://www.sme.sk/c/4165718/vlada-taha-ludi-domov.html>

⁵ Az idézett migrációs kutató Boris Divinský. Lásd Sándor Renáta: A diplomások egyharmada külföldön keres munkát. Új Szó 2008. május 16. 3. o.

szlovákoknak. Szerencsére a vonatkozó szlovák jogi szabályozás igyekszik reagálni erre a körülményre.

A kommunista párt uralma idején a külföldi diaszpóra nem örvendett túl nagy népszerűségnek a vezetés szemében, hiszen a külföldre távozóknak az akkori hatalom birtokosai okkal vagy ok nélkül a rendszer ellenségeit vagy legalábbis kritikussait látták. Különösen igaz volt ez az illegálisan távozókra, legálisan távozni pedig majdnem lehetetlen volt. A „testvéri” szocialista államokban élőkkel pedig baráti tapintatból nem illett foglalkozni. Ezért a hivatalos propaganda legfeljebb azokra koncentrált, akik a régi szociális kivándorlók leszármazottai voltak, és rájuk is csak akkor, ha igényeik, illetve érdeklődésük nem lépte túl a hagyományörző kulturális tevékenység határait.

A helyzet a rendszerváltás után gyökeresen megváltozott. Valamennyi átalakuló országban jelentősen megnőtt az érdeklődés a diaszpóra-tagok iránt, akiktől sokan tőkebefektetéseket, jó tanácsokat és külföldi lobbitevékenységet vártak. Ezek az érzések és elvárások különösen erősek voltak az ún. szlovák nemzeti táborban, amit ugyanakkor frusztrált a szlovák emigránsok és diaszpóra viszonylagos gyengesége. A lengyelek, a magyarok és részben a csehek is nagyobb érdekérvényesítő képességekkel megáldott diaszpórával bírtak.

Az 1993-tól kezdve egyre nagyobb külpolitikai elszigeteltségbe kerülő mečiarista kormánynak szüksége volt az általa némileg túlértékelt szlovák diaszpóra támogatására. Ezért 1997-ben, egyébként a közép-európai térségben a legelső között, elfogadták a külföldi szlovákokról szóló 1997. évi 70. számú törvényt, amely később *honfitársi törvényként (krajanský zákon)* vonult be a köztudatba. A jogszabály a szlovák származású és a hagyományait ápolni szándékozó kérelmezőknek lehetővé tette a külföldi szlovák igazolvány kiváltását. Ez arra jogosította fel birtokosát, hogy Szlovákia területén különböző kedvezményekben részesüljön: a szlovák állampolgárság könnyebb megszerzése, munkavállalási engedély nélküli munkavállalás, a többi külföldi állampolgártól eltérően könnyebb ingatlanszerzési és vállalkozási lehetőségek, nyugdíjas kedvezmények stb. Az igazolványt csak kevesen váltották ki. A célcsoport kifejezetten a nem szlovák állampolgárságú, de szlovák nemzetiségű és kötődésű személyek köre volt. A jogszabály a kormányzat gesztusa volt a külhoni szlovákok számára, akiktől a már említett módon anyagi és erkölcsi támogatást vártak.

A jogszabály további sorsa érdekesen alakult. Miután Magyarország 2001-ben elfogadta saját státustörvényét, amely egyébként szellemiségében és egyes megoldásaiban leginkább az 1997-es szlovák jogszabályra hasonlított, nagyon éles nemzetközi vita bontakozott ki Magyarország, valamint Románia és Szlovákia között. A szlovák diplomácia és sajtó a

magyar jogszabályt sok ponton támadta, és politikai okokból igyekezett akadályokat gördíteni annak érvényesülése elé. A viták során kiderült a két jogszabály kiindulópontjainak és bizonyos megoldásainak hasonlósága, ezért a magyar státustörvény visszavonását vagy legalább jelentős módosítását követelő Szlovák Köztársaság arra kényszerült, hogy új törvényt fogadjon el. Erre 2005-ben került sor, amikor a szlovák törvényhozás megalkotta a külföldön élő szlovákokról szóló 474. számú törvényt. Igaz, a nem szlovák származású szlovákiai honfitársakra e jogszabály alkotói sem gondoltak, mint ahogyan nem teszi azt a magyar státustörvény sem, rugalmasabban fogalmazta meg azonban a külföldi szlovák fogalmát. Jelenleg a törvény hatálya két csoportra terjed ki: azokra a szlovák állampolgárokra, akik külföldön élnek és Szlovákiában nem rendelkeznek állandó lakhellyel, valamint azokra a nem szlovák állampolgárokra, akik szintén külföldön rendelkeznek állandó lakhellyel, de őrzik szlovák nemzeti öntudatukat és szlovák nemzetiségűek, vagy legalább valamelyik közvetlen felmenőjük szlovák nemzetiségű volt. Ez utóbbi tény a szlovák nemzetiségre utaló hivatalos okirattal kell bizonyítani. A nemzeti öntudatot a kérelmező nyilatkozatával lehet igazolni, amelyben a nemzeti öntudatát bizonyító közéleti tevékenységéről is számot ad, vagy a lakhelyén működő honfitársi szervezet igazolja ezt. Amennyiben ilyen szervezet lakhelyén nem működik, elegendő a kérelmezővel egy államban élő két külföldi szlovák ajánlása.

A külföldön élő szlovák státusa akkor szűnik meg, amikor állandó lakcímmel jelentkezik be Szlovákiában. *Tehát nem az állampolgárság, hanem az állandó lakhely a meghatározó.* Ebből a szempontból az új szlovák honfitársi törvény jóval nyitottabbá vált a korábbi állapotokhoz képest. Már nemcsak a régi diaszpóra tagjaira koncentrál, hanem igyekszik reagálni az elmúlt másfél évtizedben keletkezett külföldi szlovák (kivándorló) munkavállalói közösségek igényeire is. Az utóbbi években kivándorolt és külföldön letelepedett személyek jelentős része még nem szerzett külföldi állampolgárságot új lakóhelyén, vagy ha mégis végigcsinálták a honosítási folyamatot, megőrizték szlovák állampolgárságukat is, hiszen a hatályos szlovák állampolgársági szabályozás alapesetben (néhány kirívóan diszkriminatív esettől eltekintve) nem tiltja a kettős állampolgárságot. Ezért kellett ezt a kiegészítést tenni az új honfitársi törvényben. Az a tény viszont, hogy a külföldön élő szlovák státusát az állandó külföldi lakhellyel rendelkező szlovák állampolgár további megkötések és feltételek teljesítése nélkül szerezheti meg, azt is jelenti, hogy ez a státus nyitva áll a nem szlovák származású kérelmezők előtt is. Ez mindenképpen pozitívum, akkor is, ha erre a törvény elnevezése nem utal. Elvben tehát a magyar, roma vagy ruszin nemzetiségű szlovákiai kivándorolt is kérheti külföldön élő szlovák státusának igazolását, más kérdés a gyakorlat, erről azonban nem állnak rendelkezésre adatok.

Ez a pozitív kiterjesztés és fogalmi tisztázás, sőt modernizálás azonban azzal is együtt járt, hogy a 2005. évi törvény kevesebb konkrét jogsultságot biztosít, mint 1997. évi elődje. A hatályos jogszabály döntően a konkrét formában és pályázat útján megszerezhető dotációt helyezi előtérbe. Előnye viszont, hogy létrehozta a *Külföldön Élő Szlovákok Hivatalát*, amely országos hatáskörű központi államigazgatási szervként irányítja és koordinálja a Szlovák Köztársaság külföldi szlovák politikáját. A hivatal költségvetése a *Szlovák Kormány Hivatalához* (a magyar Miniszterelnöki Hivatal megfelelője) kötődik. A külföldi szlovák diaszpóra reprezentatív szerveinek képviselői évente összegyűlnek Szlovákiában *állandó konferencia* nevű tanácskozásukon.

A többször módosított 1993. évi 40. számú állampolgársági törvény értelmében Szlovákia lehetővé teszi a kettős vagy többes állampolgárságot. Ebben nem a szigorúbb és korlátozóbb cseh, hanem a liberálisabb magyar állampolgársági szabályozásra hasonlít. A kettős és többes állampolgárokra nézve a szlovák szabályozás más jellegű korlátozásokat sem vezet be. Ugyanakkor a szlovák jogalkotó a honosítási eljárás során előnyben kívánja részesíteni a külföldi szlovák státussal rendelkező személyeket. Az ilyen típusú, etnikai alapú előnyben történő részesítés egyáltalán nem szokatlan a modern Európában. Igaz, az utóbbi időben a szlovák állampolgársági szabályozás kezd szigorodni, de az főleg a szokásos, azaz a nem privilegizált kérelmezőkre vonatkozik. Ez valószínűleg reakció a szlovák állampolgárság megnövekedett presztízsére és vonzerejére, amely döntően az EU-csatlakozás után kezdett jellemzővé válni. Szlovákia most már nemcsak tranzitország, hanem bizonyos migránsok számára célállomás is.

Szlovákia és a bevándorlók

A migrációs folyamatok második arca a bevándorlásé. Szlovákia egyelőre nem úgy él a nemzetközi köztudatban, mint egy fontos migrációs célpont, hanem inkább tranzitországgként. Ez a képlet azonban az uniós csatlakozás miatt idővel módosulhat, hiszen az EU fontos „márka” a külföldi migránsok szemében. Az utóbbi évek gazdasági stabilizálása is pozitívan hathat e folyamatra. Egyelőre azonban még mindig az emigráció vagy valamilyen formájú rövidebb vagy hosszabb távú külföldi munkavállalás a jellemző, amelyet a bevándorlók még nem tudnak pótolni.

Mi jellemző a jelenlegi szlovákiai bevándorlási helyzetre és az aktuális trendekre? Milyen történelmi, kulturális és mentális körülmények ismerete szükséges az ezredforduló utáni Szlovákia bevándorlási politikájának és a valóságban kialakult kép megértéséhez? Természetesen először

az ország földrajzi helyzetéből és az eddig már röviden ismertetett múltjából kell kiindulni. Szlovákia úgynevezett kommunista múltú közép-európai ország, amely 1989 után komoly átalakuláson ment keresztül, viszont 2004-ben az EU részévé vált. Szlovákia és domináns nemzete, a szlovák a szláv nyelvcsoportozáshoz tartozik, tehát kulturálisan és nyelvi szempontból kelet-európai szláv migráns számára úgynevezett „könnyebb terepnek” bizonyulhat. Fontos megjegyezni, hogy éppen a sokáig domináns emigrációs paradigmából kifolyólag, Szlovákia komoly nemzetközi, illetve honfitársi diaszpórával rendelkezik, amely léte az 1990-es évektől kezdve egyre jobban tudatosodik a szlovákiai köztudatban is. Ami az ország hagyományait illeti, a regionálisan tagolt Szlovákia egyaránt rendelkezik multikulturális és bezárkózó múlttal, attól függően, hogy a történelme melyik szakaszában melyik tendencia kerekedett felül. Ezen kívül fontos megjegyezni, hogy az ország az EU keleti határánál fekszik, azaz szomszédos a Szlovákiánál is markánsabb migrációs potenciállal rendelkező Ukrajnával, és nincs tőle messze a Nyugat-Balkánnak is nevezett térség sem, amely 1989 után a Szlovákiánál is nagyobb és főleg véresebb következményekkel járó gondokkal küszködött. Ezek a körülmények mind kihatással vannak a bevándorlás problémájának alakulására és kezelésére.

A kommunista korszakban Csehszlovákia korlátozott mértékben volt vonzó a potenciális bevándorlók vagy menekültek számára, de azért néhány kisebb csoport mégis megjelent az országban. A korabeli Magyarországhoz hasonlóan az 1940-es évek végén Csehszlovákia is befogadta a polgárháborúban alulmaradt görög baloldaliakat, partizánokat és családtagjaikat. Az 1970-es években pedig az egész szocialista táborba érkeztek chilei politikai menekültek ezrei. Ezek a csoportok azonban kicsiny létszámuknál fogva nem hagytak nyomot a széles közvélemény tudatában. Sokkal mélyebben bevésődött viszont az a sok ezer vietnami vendégmunkás, illetve valamivel kisebb számú, de mégiscsak látható kubai dolgozó, akik a baráti szocialista országnak számító Csehszlovákiába érkeztek tanulni és dolgozni. Különösen a vietnamiak hagytak maradandó nyomot, annál is inkább, mert sokan a rendszerváltás után is maradtak, és mindkét utódállamban ők képezik jelenleg a legmarkánsabb ázsiai diaszpórákat.⁶

Az 1989 utáni időszakban talán legmarkánsabb külföldi csoport, amely ideiglenesen vagy tartósan megjelent Szlovákiában: a délszláv konfliktus (különösen annak boszniai szakasza) miatt hazájukat elhagyó menekültek és menedékesek. Szlovákia egyrészt egyfajta nemzeti szolidaritás alapján igyekezett megkönnyíteni a vajdasági szlovákok áttelepülését, másrészt ideiglenesen sok bosnyákot is befogadtak, ezek egy ré-

sze tartósan telepedett le az országban. Néhány szlovák gyökerű család úgynevezett repatriált Ukrajnából és a volt Szovjetunió más területeiről. Ez egyfajta humanitárius segítségnyújtás és a nemzeti szolidaritás jegyében történt. Néhány száz bevándorló érkezett Romániából is, köztük pedig az ottani szlovák kisebbség tagjai domináltak. Mindezek a csoportok azonban korlátozott létszámúak voltak, hiszen a komoly gazdasági, szociális, kisebbségi jogi és nem utolsósorban belpolitikai problémákkal küszködő Szlovákia – amely ezek miatt az 1994 és 1998 közötti időszakban súlyos nemzetközi izoláltságba is került – csak nagyon nehezen vált vonzó célponttá a migránsok szélesebb tömegei számára. A lassú fordulat csak az ezredforduló után kezdett bekövetkezni az ország imázsában és vonzerejében. 2007-ben a kutatók körülbelül 42 000 főre becsülték a Szlovákiában élő külföldiek számát.⁷

A Szlovákiában tartózkodó bevándorolt és dolgozó migránsok (és ebbe nemcsak a honosított új állampolgárok vagy politikai menekültek, hanem a munka és jobb életkörülmények után vágyakozó, letelepedett külföldiek és az ideiglenes vándormunkások is beleértendő) körében egyértelműen az európai, ezen belül pedig a kelet-európai és balkáni háttérű személyek a meghatározóak. Ezt a következő, viszonylag friss adatok is alátámasztják: 2007-ben összesen 8624 olyan személyt lehet kimutatni az országban, akik állandó tartózkodási engedélyt szereztek. Ebből egyértelműen a legnépesebb csoportot a Romániából érkezett személyek (2465 fő), továbbá a Cseh Köztársaságból érkezettek (1178 fő) és a németországiak (733 fő) alkották. Utánuk következtek a Magyarországról áttelepültek – összesen 570 fő. Huzamos tartózkodási engedéllyel pedig ugyanebben az évben 16 265 fő rendelkezett. Ebben a kategóriában Romániából (3029 fő) és a Cseh Köztársaságból (1239) érkezettek után sorrendben az Ukrajnából érkezett személyek következtek (1210 fő). A többi kontinens országai többnyire csak jóval az 1000 fő alatti csoportban képviselték magukat – leginkább a koreaiak (580 fő), a vietnamiak (568 fő) és a kínaiak (452 fő). Jellemzőek az állampolgársági statisztikák is. 2007-ben 1478 fő szerzett szlovák állampolgárságot – legtöbbször Ukrajnából (704 fő), aztán a Cseh Köztársaságból (158 fő), Szerbiából (112 fő), az USA-ból (110 fő), Romániából (100 fő) és Vietnamból (62 fő). Ami pedig az 1994 és 2007 közötti idegenrendészeti tendenciák és különösen a regisztrált lakhellyel és a tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldiek létszámának alakulását illeti, az a következőképpen alakult: 1994-ben 17 000 fő körül stabilizálódott a

⁶ Erről a témáról lásd a Daová, Veronika e számban megjelenő tanulmányát.

⁷ Az idézett migrációs kutató Boris Divinský. Lásd Sándor Renáta: A diplomások egyharmada külföldön keres munkát. Új Szó 2008. május 16. 3 o.

létszámuk, aztán 1999 és 2003 között megközelítette a 30 000 főt, majd némi csökkenés után 2007-ben túllépte a 40 000 főt.⁸

Ezekből az adatokból is látszik, hogy leszámítva a vietnamiakat, Szlovákiában még nem létezik markánsabb Európán kívüli bevándorló közösség. A vietnamiak pedig már 1989 előtt megjelentek az országban, igaz, akkor még más minőségben. A legtöbb bevándorló, huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy vagy más státusú migráns a szomszédos Ukrajnából, illetve a nem messzi Romániából és Szerbiából érkezett. Ezen a csoportokon belül jelen vannak a szlovák gyökerű, repatriált külföldi szlovákok is, hiszen mindhárom ország rendelkezik ilyen közösségekkel. Rendre előkelő helyeken szerepel a Cseh Köztársaság, amely speciális helyzetben van, hiszen a két csehszlovák utódállam között nagyon szorosak a rokoni, baráti és üzleti kapcsolatok is.

A környező államok közül talán Ukrajnában számít leginkább népszerű célországnak Szlovákia. Az az Ukrajna, ahol 1991 után drámaian csökkent a lakosság száma, és amely a legtöbb migránst kibocsátó országok közé tartozik Európában, ami nyilván összefügg a nehéz gazdasági helyzettel. Az ukrán kutatók adatai szerint legnépszerűbb munkavállalási célpont az ukrán lakosok körében Oroszország (ide körülbelül egymillió ember ment el dolgozni), utána következik Lengyelország, a Cseh Köztársaság, Olaszország, Portugália, Spanyolország és végül Szlovákia, ahol hozzávetőlegesen 60 000 fő dolgozik. Szlovákia ebben a tekintetben megelőzi Magyarországot is (35 000 fő). Ez a tény a földrajzi közelség és a nyelvi rokonság, valamint a két ország közötti gazdasági-szociális különbségek tükrében nem is olyan meglepő. Más megközelítésben ez azt jelenti, hogy a külföldön munkát vállaló ukránok 2 százaléka Szlovákiában keresi boldogulását.⁹

Szlovákiának nincs különösebben markáns migrációs politikája. Sőt, a szlovákiai kutatók szerint inkább csak a kidolgozásának és intézményi háttere kialakításának az elején tart (legalábbis a legtöbb uniós tagállammal összehasonlítva). Egyelőre még hiányzik a lakosságnak a multikulturalizmus szellemében történő rendszeres felvilágosítása is, bár már készülnek az erre vonatkozó programok.¹⁰ A migránsok tudatosabb társadalmi integrációjának politikája is inkább csak alakulóban van. Igaz, Magyarországhoz hasonlóan Szlovákia is viszonylag nagyvonalúan felruházta a harma-

⁸ Az ide vonatkozó táblázatokat lásd <http://portal.statistics.sk>

⁹ Ezeket az adatokat lásd: Pribitkova, Irina: Az ukrán munkaerő piac migrációs potenciálja. In: Ukrajna színeváltozása. 1991-2008. Válogatta és szerkesztette Fedince Csilla és Szereda Viktória. 202-203. o.

¹⁰ Popper, M. – Binchi, G. – Lukšik – Szeghy, P.: Potreby migrantov na Slovensku. IOM – KVS BK SAV. 81-82. o.

dik országokból (azaz nemcsak az EU tagállamokból) érkezett letelepedett külföldieket az önkormányzati aktív és passzív választójoggal. A hatályos állampolgársági szabályozás viszont még nem rendelkezik kiforrott preferenciákkal, talán a külföldi szlovákokat leszámítva, ezen kívül az utóbbi években egyértelmű szigorodás tapasztalható. Nyilvánvalóan az uniós csatlakozás után Szlovákia is igyekszik hozzáigazítani politikáját az európai irányelvekhez és elvárásokhoz. A nemzetközi köztudatban sem úgy él, mint egy könnyű és megengedő célország. Az uniós csatlakozás után ugyan a közösség keleti határán találta magát, de az is igaz, hogy csak a szlovák-ukrán határszakasz tekinthető olyan határnak, amely nem két uniós tagállamot választ el egymástól.

MELLÉKLETEK

A menekültügyi eljárás alapmutatói Szlovákiában (1992-2005)

Év	Kérelmező	Kapott menekült státus	Szerzett állampolgárság	Elutasított menekült státus	Felfüggesztett eljárás	Folyamatban
1992	87	56	0	0	0	31
1993	96	39	0	20	25	43
1994	140	56	0	32	65	31
1995	359	68	0	57	190	75
1996	415	129	4	62	193	106
1997	645	65	14	84	539	63
1998	506	49	22	36	224	260
1999	1320	27	2	176	1034	343
2000	1556	11	0	123	1366	400
2001	8151	18	11	130	5247	3156
2002	9743	20	56	309	8053	4516
2003	10 358	11	40	421	9788	4652
2004	11 395	15	15	1545	11 684	2805
2005	1410	10	0	375	1357	2472
Összesen	46 181	574	164	3370	39765	2472

Forrás: Mládek, Jozef – Kusendová, Dagmar – Marenčáková, Jana – Podolák, Peter – Vaňo: Demografická analýza Slovenska. Univerzita Komenského v Bratislave. Bratislava, 2006. 73. o.

Külföldön dolgozó személyek a kerületek szerinti bontásban (2007):

Kerület	Dolgozók szám szerint (ezer fő)	Az országos arány (%)
Együtt	177,2	100,0
Pozsonyi	5,1	2,9
Nagyszombati	10,7	6,0
Trencsényi	13,7	7,7
Nyitrai	33,1	18,7
Zsolnai	27,1	15,3
Besztercebányai	17,3	9,8
Eperjesi	52,1	29,4
Kassai	18,3	10,3

Forrás: Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR. 2007. Štatistický úrad Slovenskej republiky. 91. o.

A külföldön élő szlovák közösségek – becslések és statisztikák:

Az állam neve	Szlovák származású személyek becslése	Szlovák származású személyek becslése	Szlovák származású személyek becslése	Statisztikai adatok (az előző népszámlálási adatok)	Statisztikai adatok (a legutóbbi népszámlálási adatok)	Megjegyzés
Év:	1991	2001	2007			
Argentína	30 000	30 000	50 000	Nem figyelik a nemzetiségi hovatartozást (1995)	Nem figyelik a nemzetiségi hovatartozást (1999)	
Ausztrália	12 000	12 000	12 000	A szlovák nemzetiséget nem figyelik. (1996)	A szlovák nemzetiséget nem figyelik. (2001)	
Cseh Köztársaság	315 000	350 000	375 000	314 877 (1991)	183 749 (2001)	
Kanada	100 000	100 000	100 000	29 350* (1991)	50 860 (2001)	* 17750 fő szlovák anyanyelvű volt be
Magyarország	110 000	110 000	110 000	10 459 fő szlovák nemzetiségű (1991)	17 693 fő szlovák nemzetiségű (2001)	12 745/11 816 fő szlovák anyanyelvű és 68 852/18 056 fő ismeri a szlovák nyelvet
Németország	20 000	20 000	25 000	Szlovákokat nem figyelik (1987)	Szlovákokat nem figyelik (1995)	
Lengyelország	20 000	15 000	15 000	Nem figyelik nemzetiségeket (1988)	2000 (2002)	Itt kifogások merültek fel.
Ausztria	15 000	10 000	25 000	2120 (1991)	3 343 (2001)	Összesen állampolgár 10 234 (2001)

Az állam neve	Szlovák származású személyek becslése	Szlovák származású személyek becslése	Szlovák származású személyek becslése	Statisztikai adatok (az előző népszámlálási adatok)	Statisztikai adatok (a legutóbbi népszámlálási adatok)	Megjegyzés
Év:	1991	2001	2007			
Románia	21 000	18 000	18 000	20 719 (1992)	17 199 (2002)	
USA	1 900 000	1 200 000	1 200 000	1 882 915 (1990)	821 325 (2000)	
Szerbia	64 000	60 000	60 000	63 941 (1991)	59 021 (2002)	
Ukrajna	17 000	17 000	17 000	Szlovákokat nem figyelik (1989)	6 397 (2001)	A becslések főleg a Kárpátaljára vonatkoznak
Nagy-Britannia	1000	35 000	90 000	Szlovákokat nem figyelik (1991)	Szlovákokat nem figyelik (2001)	

A témával foglalkozó szlovák szervek 1991-ben körülbelül 2 660 000 főre becsülték a külföldön élő szlovák származású személyek számát, 2007-ben pedig csak 2 185 175-re.

Forrás: A Külföldön Élő Szlovákok Hivatalának adatai, lásd a hivatal honlapját.

Megjegyzés: A fenti táblázatból érdekes megállapítások vezethetők le. A legnagyobb lélekszámú szlovák diaszpóra az Egyesült Államokban él, igaz, lélekszámuk idővel csökkenő tendenciát mutat. A magyarországi szlovákság létszámát a szlovák szervek rendszerint túlbecsülik, az adatok nincsenek teljesen összhangban a magyarországi népszámlálási adatokkal. Utóbbiak módszerei főleg az utolsó népszámlálás alkalmából finomultak és differenciáltabbak lettek. A kérdezőbiztosok nemcsak a nemzetiségre kérdeztek, hanem az anyanyelvre és a nyelvismeretre is. Hasonló irányú nagy eltérés tapasztalható Lengyelországban és Ukrajnában is. Romániában és Szerbiában viszont egyeznek a szlovák becslések és a helyi statisztikai kimutatások. Nagyon érdekes a cseh- és morvaországi szlovákok számának csökkenése a hivatalos statisztikák tükrében, különösen a legutóbbi népszámlálás alkalmával. Itt valószínűleg nem lehet figyelmen kívül hagyni két alapvető fontosságú tény – a vegyes házasságok magas arányát és a két nyelv és kultúra közelségét. A külhoni szlovákok létszámának legnagyobb növekedése a nyugat-európai államokban tapasztalható – Ausztriában, Németországban és különösen Nagy-Britanniában. Ezek a számok és trendek már döntően az 1989 utáni migrációs folyamatok következményei.

Daova, Veronika

A vietnami közösség Szlovákiában a kezdetektől napjainkig

The Vietnamese community in Slovakia – from the beginning to our days

Vietnamese started arriving to Slovakia around the beginning of the 1950s. After summing up the history of their settling down she analyses the results of the questionnaire of 2006 followed by interviews carried out among the Vietnamese community in Bratislava. It has treated the relationship between the majority and minority, minority bilingualism, the differences between Vietnamese and European family patterns and holidays and festivities as well.

1. A vietnamiak megjelenése Csehszlovákiában

A vietnamiak történetének kezdete Szlovákiában (Csehszlovákiában) szorosan összefüggött a Szovjetunió közép-európai hatalmi dominanciájával. A szovjet befolyás kiterjedése és a Szovjetunió későbbi szétesése jelentősen meghatározta két hullámban való érkezésüket a térségünkbe. Az első hullám az 1950-es évek elejére tehető, amikor is szakmát jöttek tanulni. A vietnami kapcsolatok a közép-európai szocialista államokkal a kínai-szovjet szakadás után erősödtek meg az 1950-es évek végén. Ezek a kötelékek szorosabb együttműködéshez vezettek a Varsói Szerződés és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának keretein belül. Vietnam integrációja a szovjet blokkba 1978 júniusában teljessé vált, amikor az ország csatlakozott a KGST-hez. Vietnam több évtizedes háborúkkal tönkretett gazdasága keveset tudott nyújtani és leginkább a közép-európai országok terhének számított. 1975 után Vietnam elkezdett munkaerőt küldeni Közép-Európába, hogy legalább a háború alatti segítség egy részét viszonzza. A legtöbb térségünkbe érkező vietnami inasként dolgozott különböző ipari vállalatoknál Közép-Európa-szerte. A munka és a tanulás lehetősége Csehszlovákiában, Magyarországon, Lengyelországban vagy a volt NDK-ban jutalomnak számított, amelyet többnyire a privilégiumokkal rendelkező kommunista funkcionáriusok gyermekei kaphattak meg. Csehszlovákiában a vietnamiak első generációja dolgozott, illetve műszaki középiskolákban és egyetemeken tanult. Az előbb említettek többsége fiatal férfi volt. Az 1980-as években, amikor bizonyos árucikkekben hiány mutatkozott (például divatos ruhák, cipők, kozmetikai szerek és elektronikai cikkek), a közép-európai országokban élő vietnamiak számára ez a hiány